

SOURCE

Sustainable and nature pOsitiv development of hoUUsing for ReCReational useE

Sammendrag

Fritidshus beslagtar natur, i Norge står hytteutbygging for ca ¼ av den totale nedbyggingen. Tap av natur er identifisert som den største globale risikoen for samfunn, økonomi og biologisk mangfold. EU har høye ambisjoner for arbeidet med natur og snart ventes også FNs Naturavtale. Genom å ta in hur naturkrisen påverkar, vil lokale SMBer (Små och mellanstora bolag) bli i bedre stand til å forstå og møte den strategiske og finansielle risikoen forbundet med tap av natur. Et skifte mot en mer naturpositiv fritidsboligutvikling vil åpne opp nye markedsmuligheter og omstilling inn i det grønne skiftet.

SOURCE har som hovedmål å omstille SMBer i Trøndelag & Jämtland-Härjedalen til en mer naturpositiv fritidsboligutvikling. Prosjektets målgruppe er SMBer, myndigheter og kunnskapsmiljø som jobber innenfor, eller har en særskilt interesse for utvikling av en mer bærekraftig og naturpositiv fritidsboligutvikling. Prosjektet har 7 arbeidspakker; **WP 1** koordinerer prosjektet; **WP 2** Hur fritidsboligutvikling kan bidra til å oppgradere forringet natur; **WP3** Hur naturbaserte løsninger kan implementeres i fritidsboligutvikling; **WP4** vil identifisere grep som gjør fritidsboligutviklingen mer sirkulær; **WP5** Hur fritidsboliger kan kobles opp mot regenerativ turisme; **WP 6** skal koble kunnskapen som genereres i WP2-WP5 sammen med lokale aktører og myndigheter gjennom konkrete piloter; **WP 7** Prosjektets resultater og erfaringer kommuniseres og formidles ut over prosjektet og prosjektets deltakere

Prosjektet ska resultera i; ett etablerat gränsöverskridande kompetensnätverk inom en mer och naturpositiv fritidshusutveckling; en ToolBOX med tilltag och vägledning för mer naturbaserade lösningar för fritidshusutveckling. 6 piloter som har genomgått en utvecklingsprocess i samarbete med lokal SMEer, myndigheter och kunnskapsmiljöer; informativa filmer som sprider erfarenheter, metoder och resultat från SOURCE och SMEer/piloter; och vidareutveckling av konferensen Grønn Hyttelab.

Abstract

The current development of holiday homes in Norway and Sweden is taking up a lot of land and pristine nature. Loss of nature has been identified as the greatest global risk to society, economy, and biodiversity. The *European Green Deal* together with the coming UN agreement for nature demands action to face the strategic and financial risks associated with the loss of nature.

The main goal of SOURCE is to begin this transformation for small and medium-sized businesses (SMB) in Trøndelag & Jämtland-Härjedalen. The project's target group is SMBs, authorities, and research institutes related to the development of a more sustainable and nature-positive recreation industry. The project has 7 work packages; WP 1 project coordination; WP 2 nature restoration; WP3 nature-based solutions; WP4 circular economy; WP5 regenerative tourism; WP 6 pilots; WP 7 communication and dissemination.

The project will result in; an established cross-border competence network; a ToolBOX with measures and guidance for more nature-based solutions; 6 pilots; videos that disseminate experiences, methods, and results through the project; development of a cross-border digital conference.

Innhold

1	Prosjektets grenseoverskridende merverdi	4
2	Bakgrunn	5
3	Prosjekt mål	8
4	Organisering	9
4.1	<i>Prosjektorganisering</i>	9
WP1.	Koordinering og prosjektledelse	11
WP2.	Fungerende økosystem	12
WP3.	Naturbaserte løsninger	13
WP4.	Sirkulærøkonomi	15
WP5.	Regenerativ turisme	16
WP6.	Piloter	17
WP7.	Kommunikasjon og formidling	20
4.2	<i>Samarbeidspartnere</i>	21
4.3	<i>Samarbeid med øvrige prosjekt og satsningsområder</i>	25
5	Målgrupper	28
6	Resultat	28
7	Langsiktige effekter	28
8	Bærekraftkriterier/horisontelle kriterier	30
8.1	<i>Hållbar utveckling</i>	30
8.2	<i>Jämställdhet mellan kvinnor och män</i>	31
8.3	<i>Lika möjligheter och icke-diskriminering</i>	31
8.4	<i>Hur hållbarhetsaspekter kommer integreras i projektarbetet</i>	31
9.	Referanser	32

1 Prosjektets grenseoverskridende merverdi

Naturen kjenner ingen grenser. Region Jämtland Härjedalen og Trøndelag fylke er bundet sammen gjennom store naturområder og økosystem, og har med det felles utfordringer og muligheter. Det er også flere spesifikke naturreservat og nasjonalparker som grenser til hverandre, hvor dyreliv og besøkende vandrer fritt imellom; Blåfjället Skjaekerfjella nasjonalpark - Skäckefjällens naturreservat, Lierne nasjonalpark – Gråberget Hotagsfjällen naturreservat og Börgefjell/Byrkije Nasjonalpark - Skårarnja naturreservat. I tillegg er vi bundet sammen gjennom mennesker og menneskelige aktiviteter som handel, pendlere som arbeider på andre siden av grenser, nordmenn med hytter i Sverige (framförallt i Storlienområdet) og omvendt, reiseliv, aktiviteter som alpinanlegg og lignende, tursti-nettverk og veier.

At vi har velfungerende økosystem og natur, samt et balansert klima, er en forutsetning for all vår næring tilknyttet fritid og rekreasjon. Både region Jämtland Härjedalen og Trøndelag har fritidsboligutvikling som viktig næring for kommunene, i tillegg til et rikt næringsliv som driver med ulike aspekt av fritidsboligutvikling, både innen bygg- og anlegg, forskning, næringsutvikling, forvaltning og finans. Flere aktører inom fritidshusbranschen jobbar i tillegg på tvers av grensen.

Både Sverige og Norge kan vente seg strengere føringer tilknyttet hvordan vi ivaretar natur og en mer bærekraftig utvikling i en rekke sektorer tilknyttet fritid og rekreasjon. Føringerne vil først og fremst påvirke større bedrifter, men på sikt vil også små- og mellomstore bedrifter i regionene måtte forholde seg eksempelvis EUs taksonomi og andre føringer i lys av EUs green deal og den ventede naturavtalen. Ved å koble innovasjonsmiljø på tvers av grensen, som Peak Innovation, Nasjonalparken Næringshage, Næringshagen i Røros og lignende vil region Jämtland Härjedalen og Trøndelag bedre kunne støtte opp under små og mellomstore bedrifter i omstillingsarbeidet for det grønne skiftet.

Med vårt sammenhengende og rike landskap er et samarbeid naturlig for å ivareta grunnlaget – selve arvesølv - for næringsutvikling også for kommende generasjoner, i tråd med globale utfordringer og kommende føringer. For å få til det er det nødvendig at vi gjennom prosjektet lærer hverandre å kjenne, knytter kontakter og øker forståelsen for hvor vi er like – og ulike. Prosjektet søker å koble grenseregionenes samlede ressurser for å lære av hverandre og utveksle erfaringer for å skape lokale og regionale resultater tilknyttet mer bærekraftige alternativ. Det vil vi blant annet gjøre ved å videreutvikle vårt grenseoverskridende SOURCE nettverk från förstudien som kobler næringsliv, akademia og offentlige tjenester på tvers av grensen. Hvordan vi skal omstille oss inn i det grønne skiftet står på agendaen i alle bransjer, og ved tverrfaglig samarbeid vil vi dele og utvikle ny kunnskap for et felles behov. Gjennom konkrete piloter vil vi skape felles løsninger, der samarbeidet er helt nødvendig for å oppnå resultater basert på felles forståelse og kunnskapsgrunnlag.

Vi har allerede gjennom SOURCE forprosjektet identifisert både likheter og ulikheter mellom Norge og Sverige når det gjelder fritidsboligutvikling. Våre ulikheter vil også være vår styrke inn i prosjektet, hvor kunnskap og erfaringer kan utveksles til fellesskapets beste. Fritidsboligutviklingen som helhet er relativt lik, med spesielt høy tetthet av fritidsboliger i fjellkommuner i Jämtland-Härjedalen og Trøndelag. I Norge er stort sett fritidsboligene privateide, mens i Sverige er det mer vanlig at større fritidsboligområder eies av bedrifter. I Sverige kan det virke som det i større grad har vært fokus på å konsentrere bebyggelse i tilknytning til infrastruktur, skianlegg, bedrifter og knutepunkt (som en tradisjonell alpelandby), mens i Norge ligger fritidsboligene mer spredt og utvikles hver for. Covid19-pandemien skapte i begge land et stort behov for natur og fjell, spesielt for de som bor i urbane områder, som medførte prisøkning og økt trykk på å bygge nye fritidsboliger. Dette har også økt konflikter med blant annet lokalbefolkning, som reagerer når natur og rekreasjonsområder minsker.

I de ulike arbeidspaketene i prosjektet har vi stråvat etter att ha representanter frå både Sverige och Norge som medverkar. Dette er for att få ekspertinput frå kunskapsmiljøer på båda sidor av gränsen for att få ett totalt sätt större och bredare kunskapsunderlag, samt att öka spridningen av kunskap och samverkan mellan aktörer över gränsen.

2 Bakgrunn

Rekreasjonskommuner, som mange av kommunene i region Jämtland Härjedalen og Trøndelag fylke, ønsker å være gode og bærekraftige kommuner både for innbyggere og besøkende. Spesielt fritidsboligutviklingen har vært viktig for rekreasjonskommuner, ved å skape vekst og sysselsetting i distriktsområder utsatt for fraflytting. Den pågående fritidsboligutviklingen er derimot arealkrevende og beslaglegger årlig store naturområder. I tillegg til selve bygningens arealavtrykk kommer infrastruktur som veier, vann, avløp, fiber og energi, samt økt ferdsel i sårbar natur fra fritidsinnbyggere og besøkende. Den totale og langsiktige effekten av den raske fritidsboligutviklingen har vi ikke oversikt over, men natur bygges ned og påvirkes bit for bit. Naturpanelet og Verdens Økonomiske Forum har konstatert at tap av natur er den største globale risikoen for samfunn og økonomi (IPBES, 2019; IPCC, 2019; WEF, 2020). Samtidig planlegger kommunene å fortsette utbyggingen, og bare [i Norge oppgir kommunene at det til sammen er satt av 327 850 dekar til bygging av nye hytter.](#)

I desember 2022 skal FN holde et lenge utsatt toppmøte for alle medlemmer av FNs konvensjon om biologisk mangfold. Da ventes [FNs Naturavtale](#), en ny internasjonal avtale, som vil inneholde forpliktelser tilknyttet redusert forbruk, strengere miljøhensyn, vern av mer natur, og endringer i måten vi driver ulike former for næringsaktivitet på. Sverige og Norge har allerede sammen med 92 andre land [erklært global naturkrise](#), og med det mål om å komme til enighet rundt en ny internasjonal avtale. Naturavtalen blir ofte omtalt som "Parisavtalen for naturen", som innebærer at det er tenkt en avtale som sikrer kollektiv internasjonal og nasjonal handling. En slik avtale kan få konsekvenser for svensk og norsk næringsliv, gjennom nye nasjonale lovkrav, nye krav i EU og blant annet gjennom frivillige rammeverk for selskapsrapportering (Deloitte, 2022). I tillegg har EU allerede iverksatt tiltak for å nå sine ambisjoner tilknyttet natur, gjennom [EUs naturmangfoldsstrategi](#), [EUs grønne giv](#), [EUs taksonomi for bærekraftig aktivitet](#), initiativ som [New European Bauhaus](#) og krav som påvirker internasjonale eksportmarked.

FRA BÆREKRAFT TIL REGENERATIV

Gjennom prosjektet kompetanseløft for Bærekraftig fritid, som har pågått i Oppdal og Rennebu siden 2019, har det gjennom en rekke underprosjekt og piloter blitt tydelig at fritidsboligutvikling er mangesidig og kompleks. Å omstille til en mer bærekraftig fritidsboligutvikling omfatter ikke bare hytta og de tilreisende, men også hvordan man kommer seg fram til hytta, hva hytta består av og hvor den er lokalisert, hvilket forbruk fritidsinnbyggerne har, samt hva de gjør i sin fritid. Ikke minst er det et intrikat samspill mellom fritidsinnbyggere og næringsliv, kommunene og den allmenne innbygger.

Midt i det hele er vi nødt til å innse det faktum at utvikling av nye fritidsboliger spiser av og forringer nettopp den samme naturen som fritidsinnbyggerne kommer for å besøke, som alt næringsliv i distriktet er avhengig av, og som for mange innbyggere er selve årsaken til ønsket om å bo i en distriktskommune. Når vi samtidig står midt i en global natur- og klimakrise blir det tydelig at vi må

strekke oss lengre enn til alternativ som er *mer bærekraftige*. Vi må heller søke en utvikling som gjenoppretter, forsterker og skaper en mer robust natur og lokalsamfunn – en regenerativ utvikling. Grunnleggende i en slik tankegang er å bygge opp heller enn å bygge ned naturområder, gjøre lokalsamfunn mer robuste i møte med klimaendringer, skape mer ressurser enn det som forbrukes, samt bidra til en langsiktig lokal verdiskaping, heller enn kortsiktig profitt for enkeltaktører. Hvordan kan vi utvikle fritidsboliger og aktivitet som gjør at stedet er i bedre stand etter fritidsinnbyggere og besøkende har reist hjem?

Både i Sverige og Norge er vi så heldige at vi fremdeles har relativt mye gjenværende natur, spesielt sammenlignet med mange andre land i Europa. Likevel har vi lite gjenværende urørt natur, og naturområdene blir stadig mindre og mer fragmentert. Selv vernede naturområder må enkelte steder vike for vekst, effektivitet og økonomi, og når flere hyttekommuner i Norge bygger godt over 100 nye hytter årlig gir det et inntrykk av at naturen er en evigvarende ressurs vi kan forbruke. Samtidig viser flere og flere medieoppslag at politikere, innbyggere og også fritidsinnbyggere mener at metningspunktet er nådd; kommunene er nødt til å trække på bremsen når det kommer til fritidsboliger. Det skaper igjen usikkerhet for lokalt næringsliv, som frykter brems i hytteutbygging vil gi tap av aktivitet, arbeidsplasser og fraflytting.

HVA KAN EN REGENERATIV FRITIDSNÆRING TILBY?

Å foreslå en regenerativ utvikling som forsterker natur vil i Norge og Sverige kunne oppleves som radikalt. I andre land som for eksempel England, vil det allerede neste år bli pålagt at det må være en målbar nettogevinst på 10% for naturmangfold (BNG – biodiversity net gain) for all utbygging. Det innebærer at utbyggingen må utformes og dokumenteres på en slik måte at det gir fordeler både for mennesker og biologisk mangfold, samt reduserer generell miljøpåvirkning. Her er det tilstand før og etter utvikling som sammenlignes, over et tidsrom på 30 år. BNG er allerede påkrevd gjennom nasjonal planleggingspolitikk i England og Wales, og kan oppnås på stedet, utenfor stedet, eller gjennom en kombinasjon av tiltak på stedet og utenfor stedet. Det er trolig bare snakk om tid før vi også i Norge og Sverige tar steget fra den pågående diskusjonen om arealnøytralitet opp mot å planlegge for en netto naturgevinst.

Rewilding er et annet begrep som i Europa i stor grad har blitt kjent gjennom organisasjonen Rewilding Europe. Organisasjonen jobber nå i ni større områder i Europa, blant annet med å tilbakeføre større pattedyr eller rovdyr som grunnet menneskelig aktivitet har forsvunnet. Det jobbes også med å ivareta større sammenhengende økosystem og prosjektet har en særlig tilnærming til lokalsamfunn og verdiskaping tilknyttet ivaretagelse av natur. Prosjektet viser innsatsen som må til for å tilbakeføre natur og sårbare system som har gått tapt, og hvordan tilbakekomst av arter kan generere lokale arbeidsplasser og økonomi. I prosjektområdet for SOURCE finnes det ville arter som er sårbare og under trussel fra menneskelig aktivitet, blant annet villrein og kongeørn, som må prioriteres dersom vi skal unngå uvurderlige tap for vår natur og økosystem.

I tillegg til å være grunnlag for næringsvirksomhet kan også natur gjøre oss mer robuste ovenfor klimaendringer. Myrer holder på CO₂ og fungerer som svamper ved store nedbørhendelser, naturlig flommark gir lavere vannhastigheter ved flom og trær har røtter som kan binde jord og forhindre erosjon og skred. Det er stort fokus på grønn infrastruktur i byene, hvor bekker lagt i rør åpnes opp, regnbed og permeable flater anlegges der det tidligere var asfalt og trær plantes for å gi skygge ved hetebølger. Når vi bygger hyttefelt i ubebygde naturområder er standard praksis å fjerne vegetasjon, planere mark, for så å anlegge hyttene på puter av pukk. Mindre vegetasjon og flere tette flater i bratt terreng øker risikoen for nedstrøms overvannshendelser, jord- og flomskred. Grønn

infrastruktur, også kalt naturbaserte løsninger, kan være et godt tiltak i eksisterende og fremtidige fritidsboligområder som både ivaretar økt risiko for naturfarer og bidrar til grønne lunger for biodiversitet. De nordiske miljø- og klimaministrene vedtok i november 2022 en ny [erklæring om naturbaserte løsninger](#), og jobber for at naturbaserte løsninger også får en sentral plass i forhandlingene av en ny internasjonal naturavtale. Aktører oppfordres her til å ta i bruk naturbaserte løsninger.

Mens vi bygger fritidsboliger og innfører reversible inngrep i natur, kommer mange til Norge og Sverige for å nettopp oppleve våre natur- og kulturlandskap. Over halvparten av verdens befolkning bor i urbane områder og det å oppsøke natur blir stadig mer lukrativt – om det er som turist eller fritidsinnbygger. Dessverre er det flere steder hvor naturen slites ned av besøkende, uten at det nødvendigvis legges mye verdi igjen til fellesskapet. Besøkende, om det er turister eller fritidsinnbyggere, påvirker den sosiale utviklingen. Dette genererer ofte utvikling og økonomiske muskler, men kan også føre til utfordringer som press på sårbare naturområder og i verste fall utdrivelse av lokale innbyggere som ikke kan konkurrere mot økende priser eller ønsker bo i en attraksjon. Økt bevissthet rundt dette har gjort at også besøkende er opptatt av å reise til destinasjoner der de kan gjøre en positiv forskjell - såkalte regenerativ turisme. Regenerativ turisme har som hovedformål at ferien skal ha en positiv påvirkning, altså bidra til å etterlate et sted i bedre tilstand enn da man først kom. Regenerativ turisme går forbi "sporløs ferdsel" og det å ikke skulle medføre skade, og søker heller å aktivt revitalisere og regenerere. Utvikling av fritidsboliger og fritidsboligkonsept kan være en arena for slik turisme, ved å tilby aktiviteter, økonomiske bidrag, kunnskap og forbruk som bidrar til å bygge opp og forsterke stedegen natur og lokalsamfunn.

FRA FORPROSJEKT TIL HOVEDPROSJEKT

Ved å ta inn over oss naturkrisen og hvordan dette vil kunne ramme lokalt næringsliv, vil også bedrifter kunne bli i bedre stand til å forstå og møte den strategiske og finansielle risikoen forbundet med tap av natur og kommende reguleringer og initiativ på området. Fritidsnæringa og virksomheter som er involvert i utvikling av fritidsboliger er her spesielt utsatt, med aktivitet som i stor grad forbruker av natur i form av arealbeslag, energikonsum, materialbruk og ferdsel. Et skifte i retning av en mer naturpositiv fritidsboligutvikling, blant annet i tråd av Naturavtalen og andre globale og nasjonale krav, vil åpne opp nye markedsmuligheter og bidra til omstilling inn i det grønne skiftet. Nye krav til naturhensyn i utbyggingsprosjekter vil stille nye forventninger til entreprenører og mulighet for utvikling av framtidsetta næring. Det innebærer at det vil være et konkurransefortrinn for de utbyggere og entreprenører som i omstillingen ser muligheter og nye løsninger.

I SOURCE ønsker vi ta steget fra kunnskap til praksis ved å identifisere og eksemplifisere hvordan fritidsboligutvikling i større grad kan være et virkemiddel for å forbedre natur og lokalsamfunn i region Jämtland Härjedalen og Trøndelag fylke. Det innebærer å se til en utvikling som bidrar til en netto positiv utvikling for biologisk mangfold og er i tråd med EUs taksonomi for bærekraftig utvikling. I forprosjektet identifiserte vi eksempler på hvordan det kan være mulig å tenke annerledes knyttet til fritidsboligutvikling (Figur 1). Dette arbeidet tar vi med oss videre inn i hovedprosjektet, hvor vi vil bygge vidare på det gränsöverskridande SOURCE nätverk av aktörer inom utveckling av fritidshus som startades och byggdes upp under förstudien. Många av dessa aktörer kommer ha olika roller i ett huvudprojekt, så som kunskapsresurser, deltagare i olika arbetspaket, med i de planerade piloterna eller bara allmänt intresserad av att ta del av och utbyta ny kunnskap med andra aktörer från Sverige och Norge.

Figur 1 Eksempler på hvordan fritidsboligkonsept kan tenke netto naturpositiv utvikling

3 Prosjektmål

Prosjektet SOURCE retter seg mot Interreg Sverige-Norge 2021-2027 prioriteringen *En smartere gränsregion* og det spesifikke målet om å *Förbättra de små och medelstora företagens hållbara tillväxt och konkurrenskraft så arbetstillfällena kan skapas i dessa företag, samt produktiva investeringar.*

Videre har SOURCE som **hovedformål** å:

Omstille SMBer i fjellkommuner i Trøndelag & Jämtland-Härjedalen til en mer naturpositiv fritidsboligutvikling.

Prosjektets delmål er tett koblet opp mot de ulike arbeidspakkene i prosjektet;

- **DM 1** Samskaping i fritidsboligutvikling på tvers av kunnskapsmiljø, myndigheter og lokalt næringsliv
- **DM 2** Fritidsboligutvikling som bidrar til å oppgradere allerede forringet natur
- **DM 3** Fritidsboligutvikling som øker lokalsamfunnets robusthet ovenfor klimaendringer
- **DM 4** Fritidsboligutvikling som bidrar til en mer sirkulær økonomi

- **DM 5** Fritidsboligutvikling som genererer aktiviteter med formål om å ivareta natur og sunne lokalsamfunn
- **DM 6** Teste løsninger for en mer naturpositiv fritidsboligutvikling
- **DM 7** Bygge kompetanse og bevissthet tilknyttet en mer naturpositiv fritidsboligutvikling

Arbeidspakkestrukturen vedlagt gjenspeiler prosjektets mål og kobler disse til de individuelle arbeidspakkene og prosjektets aktiviteter og resultater.

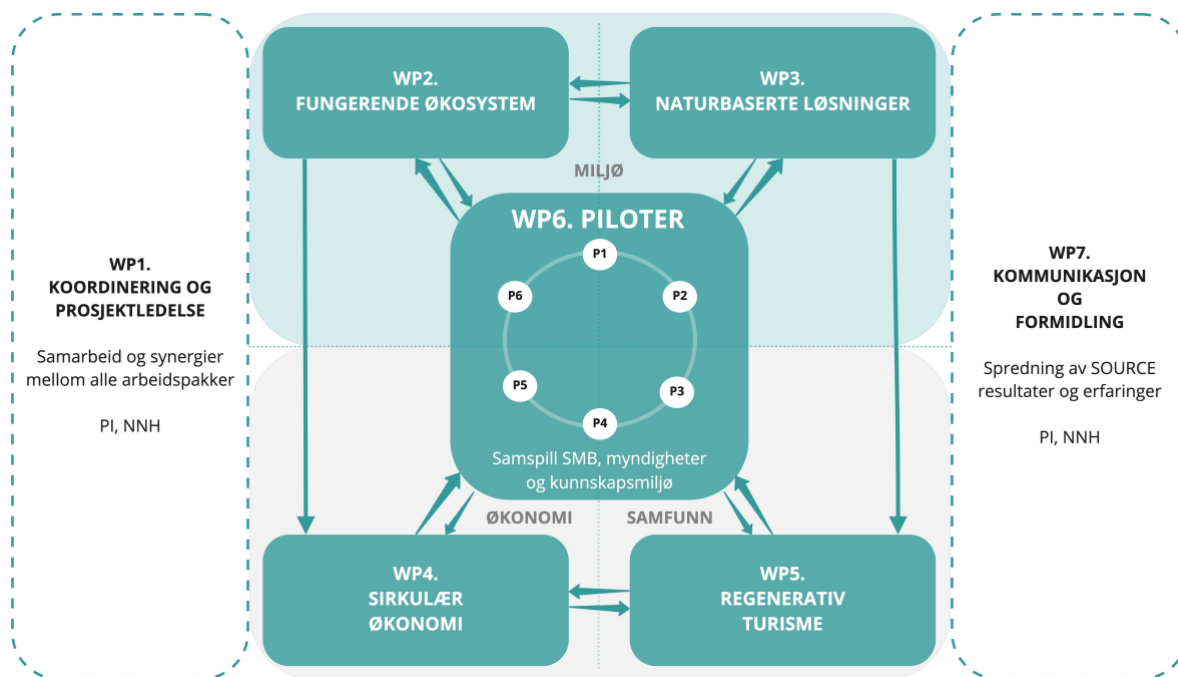
4 Organisering

4.1 Prosjektorganisering

SOURCE vil eies og koordineres av **Peak Innovation (PI)** og **Nasjonalparken Næringshage (NNH)**. Det innebærer prosjektadministrering, kobling av arbeidspakker, kontakt mellom samarbeidspartnere og lokale aktører i de aktuelle kommunene.

SOURCE er organisert i syv arbeidspakker; WP 1 inneholder prosjektledelse og koordinering og skal sørge for synergier mellom alle arbeidspakker. **WP 2** skal se på hvordan fritidsboligutvikling kan bidra til å oppgradere allerede forringet natur gjennom å bruke metoder og kunnskap om naturrestaurering og habitatforbedrende tiltak. **WP3** skal se på hvordan naturbaserte løsninger (NBS) i større grad kan implementeres i fritidsboligutvikling for mer klimatilpassede lokalsamfunn og tettsteder. **WP4** vil identifisere grep som gjør alle aspekt av fritidsboligutviklingen mer sirkulær og med det mindre ressurskrevende. **WP5** vil se på hvordan fritidsboliger kan kobles opp mot regenerativt reiseliv og legge til rette for aktivitet som ivaretar og bedrer natur og lokalsamfunn. **WP 6** skal koble kunnskapen som genereres i WP2-WP5 sammen med lokale aktører og myndigheter gjennom konkrete piloter, som øker kunnskapen og praktisk erfaring hos deltagende aktører. **WP 7** skal sørge for at prosjektets resultater og erfaringer kommuniseres og formidles ut over prosjektet og prosjektets deltakere.

En skjematisk oversikt over prosjektorganiseringen, samt hvordan de ulike arbeidspakkene virker sammen, er illustrert i Figur 2.

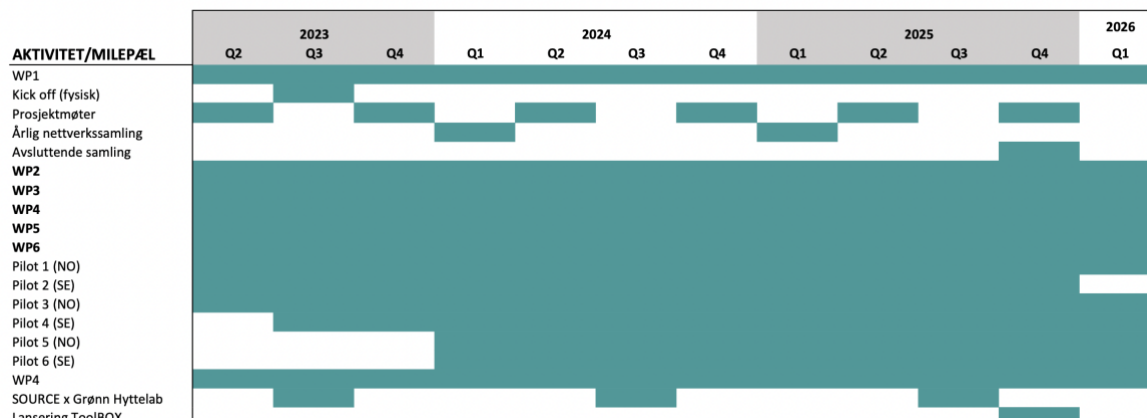
Figur 2 SOURCE prosjektorganisering

Detaljer tilknyttet arbeidspakkene finnes i Tabell 1. Videre er arbeidspakkene ytterligere utdypet, med tilhørende aktiviteter, nedenfor. Innhold i den enkelte arbeidspakke, samt bidrag til tekst er utarbeidet sammen med de individuelle fagansvarlige.

Tabell 1 SOURCE arbeidspakker

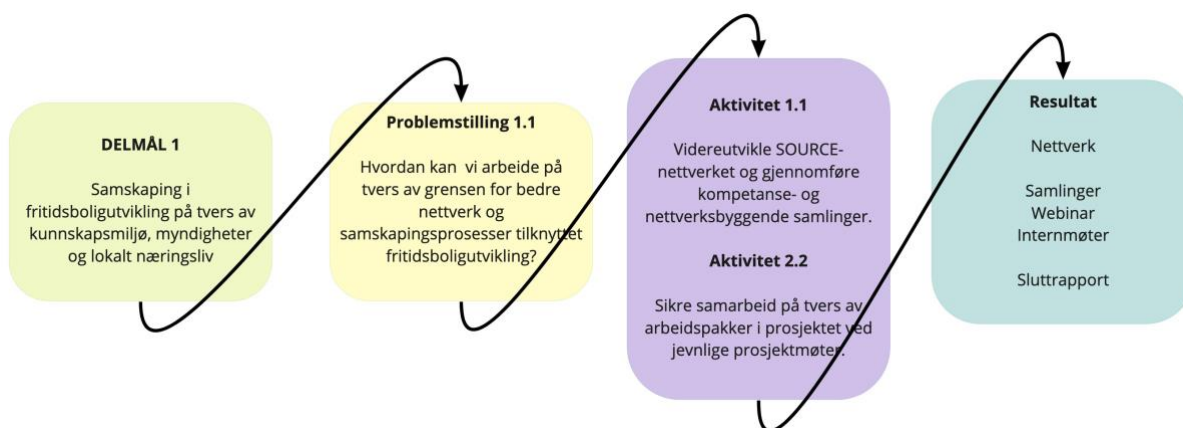
Arbeidspakke	Ansvarlig (aktør/funksjon)
WP1. Koordinering og prosjektledelse	Peak Innovation & Nasjonalparken Næringshage
WP2. Fungerende økosystem	Peak Innovation & Nasjonalparken Næringshage Fagansvarlige: NINA (NO)
WP3. Naturbaserte løsninger	Peak Innovation & Nasjonalparken Næringshage Fagansvarlige: White Arkitekter (NO), Kärnvirke arkitektur (SE)
WP4. Sirkulærøkonomi	Adm: Peak Innovation & Nasjonalparken Næringshage Fagansvarlige: MIUN (SE), NTNU (NO) Extra resurs: Kärnvirke Arkitektur
WP5. Regenerativ turisme	Peak Innovation & Nasjonalparken Næringshage Fagansvarlige: PIR II (NO)
WP6. Piloter	Peak Innovation & Nasjonalparken Næringshage Lokale koordinatore: PI, NNH, RRN
WP7. Kommunikasjon og formidling	Peak Innovation & Nasjonalparken Næringshage Extra resurs Kärnvirke Arkitektur

Figur 3 viser milepælsplan for prosjektet som er nærmere beskrevet i aktivitetene for hver enkelt arbeidspakke.

Figur 3 Milepælsplan SOURCE

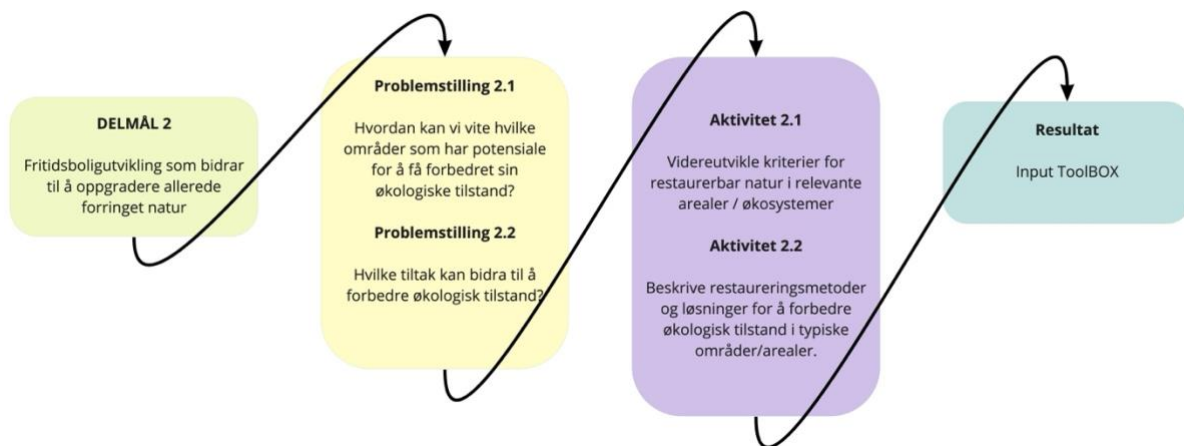
WP1. Koordinering og prosjektledelse

Arbeidspakke 1 vil håndtere generell koordinering og prosjektledelse, som innebærer å ansvar for den overordnede prosjektstrukturen, kommunikasjon på tvers av arbeidspakker og ansvarsområder, prosjektøkonomi, rapportering, oppfølging av leveranser og gjennomføring av møter/samlinger. Arbeidspakken vil også ha ansvar for å videreutvikle det allerede etablerte SOURCE nettverket, samt å arrangere samlinger og møter i henhold til milepælsplan.

Aktivitet	Ansvarlig	Start	Slutt	Aktive aktører
A 1.1 Videreutvikle SOURCE nettverket og gjennomføre kompetanse- og nettverksbyggende samlinger	PI, NNH	2023	2026	Alle
A 1.2 Sikre samarbeid på tvers av arbeidspakker i prosjektet ved jevnlig prosjektmøter	PI, NNH	2023	2026	Øvrige innovasjonsmiljø, fagansvarlige

WP2. Fungerende økosystem

Arbeidspakken vil se på hvordan fritidsboliger kan utvikles på en måte som bidrar til oppgradering av allerede forringet natur. Det innebærer at fritidsboliget og tilhørende konsept må utformes og dokumenteres på en slik måte at det gir fordeler både for mennesker og biologisk mangfold, og bidrar til forbedring av økologisk tilstand i framtidige fritidsboligområder. Fagressursene inn i arbeidspakken vil se på hvordan en slik praksis kan gjennomføres rent praktisk, samt etablere en oversikt over mulige tiltak og veiledning som kan benyttes av lokale myndigheter og SMBer.

Nedbygging av intakte naturområder vil alltid ha en negativ effekt på naturverdier som i liten grad kan begrenses med avbøtende tiltak. Derfor må nye hytter bygges i arealer som allerede er forringet og der utbyggingen gjennomføres på en måte som forbedrer den økologiske tilstanden i dette området. Naturpositiv fritidsboligutvikling forutsetter derfor at det finnes en metode for å kartlegge hvilke arealer som har potensiale til forbedret tilstand. Målet for WP2 er å bidra til en slik metode.

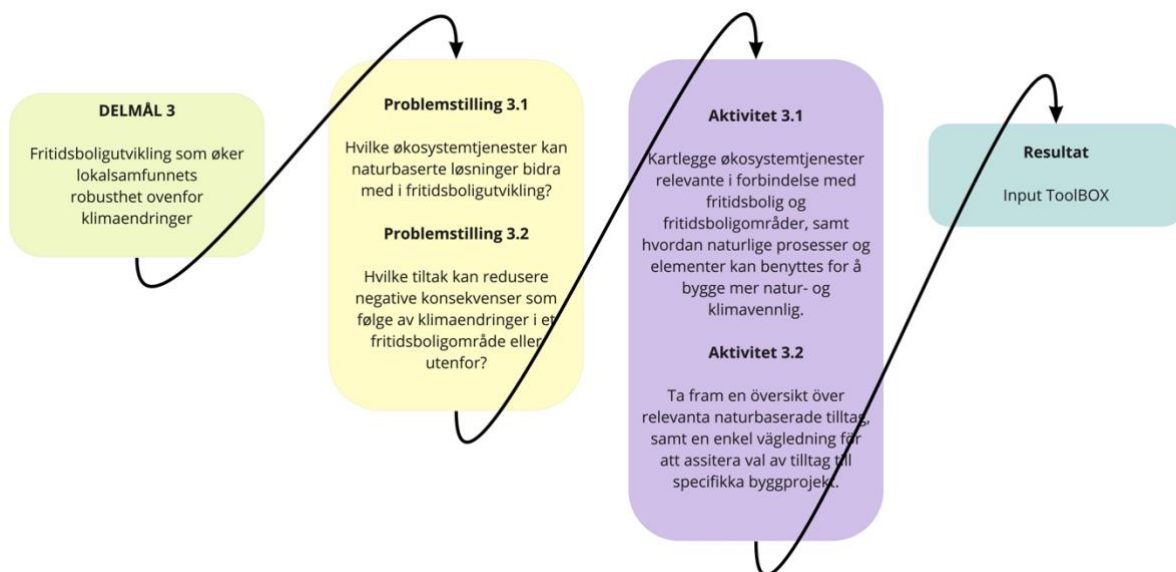
WP2 baseres på pågående NINA-aktiviteter: a) Utvikling av [naturregnskap](#); et rammeverk og metode for beskrive fordeling av ulike areal typer og deres tilstand i et område, der det også gjøres pilotregnskap for utvalgte kommuner, b) Utvikling av kriterier for restaurerbar natur, der det gjøres pilot for å kartlegge hvor og hva slags arealer som kan utvikles til bedre økologisk tilstand og c) [Utvikling og evaluering av restaureringstiltak i ulike naturtyper](#). Eksempler på restaurerbare arealer kan være avsluttede steinbrudd (Figur 4), nedlagte eller tidligere industriområder, samt nedlagte landbruksareal. NINA har også over flere år utviklet et såkalt "Grønt kurs" i anleggsprosjekter som kan være aktuelt å trekke inn i de konkrete pilotene, som forener forskning om økologi og naturrestaurering med praktisk erfaring med anleggsmaskiner og storskala massehåndtering.

Figur 4 Eksempel på forbedring av økologisk tilstand etter restaurering av nedlagt steinbrudd i et norsk fjellområde.

Aktivitet	Ansvarlig	Start	Slutt	Aktive aktører
A 2.1 Videreutvikle kriterier for restaurerbar natur i relevante arealer / økosystemer	NINA (NO)	2023	2026	White arkitekter, Troll Arkitektur, Trøndelag Fylkeskommune
A 2.2 Beskrive restaureringsmetoder og løsninger for å forbedre økologisk tilstand i typiske områder/arealer.	NINA (NO)	2023	2026	White arkitekter, Trøndelag Fylkeskommune

WP3. Naturbaserte løsninger

Arbeidspakken vil se på hvordan man i utforming av fritidsboliger og fritidsboligområder kan benytte såkalte naturbaserte løsninger som gjør samfunnet bedre rustet i møte med klimaendringer og nedbygging av biologisk mangfold. Naturbaserte løsninger tar utgangspunkt i naturlige prosesser og økosystem, ved å bruke natur eller herme etter naturens egne løsninger. Naturbaserte løsninger har ofte flere funksjoner og kan gi en rekke positive tilleggseffekter for natur og samfunn. For å ta frem nye metoder til hvordan utvikling av fritidsboliger og fritidsboligområder kan skje i symbiose med naturen er det nødvendig å belyse tematikken fra flere ståsted og ulike fagdisipliner. Fagressursene

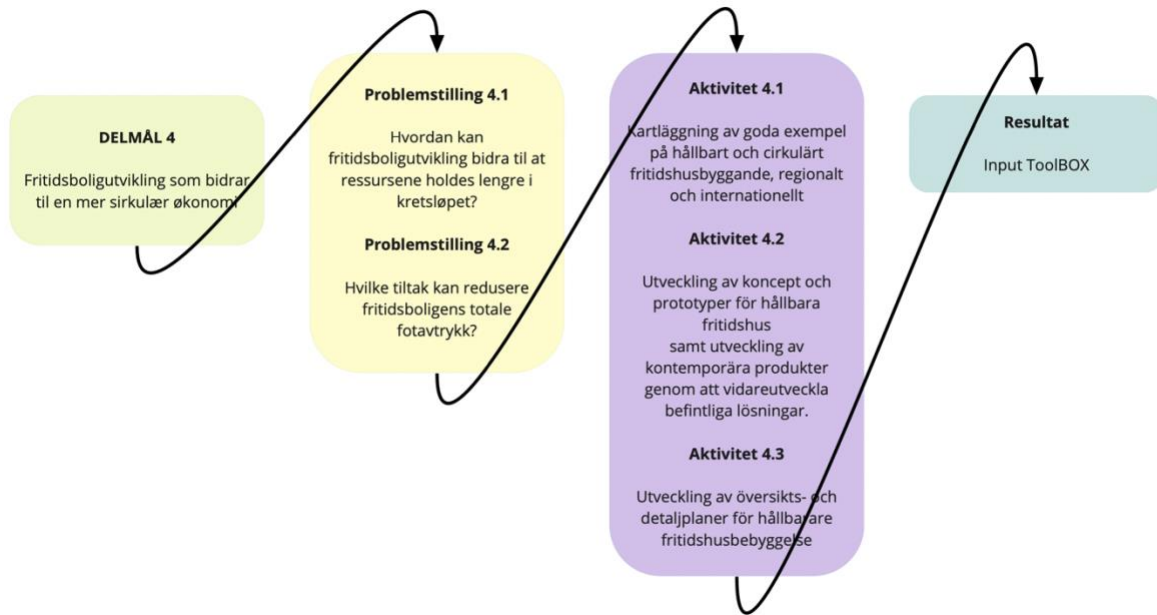
inn i arbeidspakken vil se på hvordan en slik praksis kan gjennomføres rent praktisk, samt etablere en oversikt over mulige tiltak og veiledning som kan benyttes av lokale myndigheter og SMBer.

Det er også interessant i prosjektet å se på implementering av naturlige prosesser i vårt sätt å bygge fritidshus på. Det kan være små løsninger som bruk av et tre for lysregulering; Når bladen faller på vintern så tillåter trådet lys å nå husfasaden og skape mikroklimat till förmån av komforten. På sommaren när överhettningen är en överhängande problematik så grönskar träden och det skapas skugga. Det er ønskelig å gjennom arbeidspakken lyfta och kommunisera hur sådana här metoder skapar en arkitektur som är i närmare harmoni med naturen och bidrar till att minska klimatpåverkan.

White arkitekter har allerede utviklet et sett av økosystemtjenester, en verktøykasse av ulike naturbaserte og naturhensynsfremmende løsninger, som de i dag bruker i sine prosjekt. Disse økosystemtjenestene, sammen med Whites tidligere og pågående forskningsprosjekter, blir utgangspunktet for en videreutviklet verktøykasse i arbeidspakken naturbaserte løsninger for fritidsboliger og fritidsboligområder i Fjellkommuner. Målet er å utvikle verktøy som kan appliseres i alle faser og skalaer av utbygging og stedsutvikling, fra små og store tiltak i uberørt natur til naturrestaurering av større områder.

Aktivitet	Ansvarlig	Start	Slutt	Aktive aktører
A 3.1 Kartlegge økosystemtjenester relevante i forbindelse med fritidsbolig og fritidsboligområder, samt hvordan naturlige prosesser og elementer kan benyttes for å bygge mer natur- og klimavennlig.	White arkitekter (NO), Kärnvirke Arkitektur (SE)	2023	2026	Troll arkitektur (NO), NINA (NO)
A 3.2 Ta fram en översikt över relevanta naturbaserade tilltag, samt en enkel vägledning för att assitera val av tilltag till specifikka byggprojekt.	Kärnvirke Arkitektur (SE), White arkitekter (NO)	2023	2026	NINA (NO), Troll Arkitektur (NO)

WP4. Sirkulærøkonomi

Arbeidspakken vil se på hvordan etablering og drift av fritidsboliger kan bidra til mindre utnyttelse av råressurser, samt at ressurser holdes lengre i kretsløpet. Det innebærer å utvikle fritidsboliger og konsept som genererer og produserer, både for mennesker, klimaret og biodiversitet, heller enn å forbruke. Det kan tex vara att skissera på nya sätt att använda lösningar på (för att skapa en marknadsattraktion till dessa), för att redovisa ett typhus eller konstruksjonsmetoder som kan byta ut konventionella metoder och därmed minska påverkan av framtida byggprosjekt. Gamla metoder og material kan også være mer hållbara og sirkulära då de är renare og lättare att återbruka. Gjennom arbeidspakken er det ønskelig å identifisere slike metoder og material, for så å setta in dem i en nutida kontekst.

Det finns redan många gode eksempler på hållbart, resurseffektivt og sirkulært fritidshusbyggande på regional og internasjonell nivå som kan nyttjas i SOURCE og spidas vidare. Relevant for prosjektet vil være å samle inn og analysere disse. Det behövs ellers en utveckling av enkla kretsloppsanspassade konsept för hållbara fritidshus. En modell för detta kommer att utvecklas via Branschrådet för Hållbart Samhällsbyggande vid Mittuniversitetet og innebär i korthet att lärare og forskare i dialog med företag utvecklar konstruksjonslösningar som kan byggas i små moduler i samverkan med utbildningarna till bygnadsarbetare vid de regionala gymnasieutbildningarna.

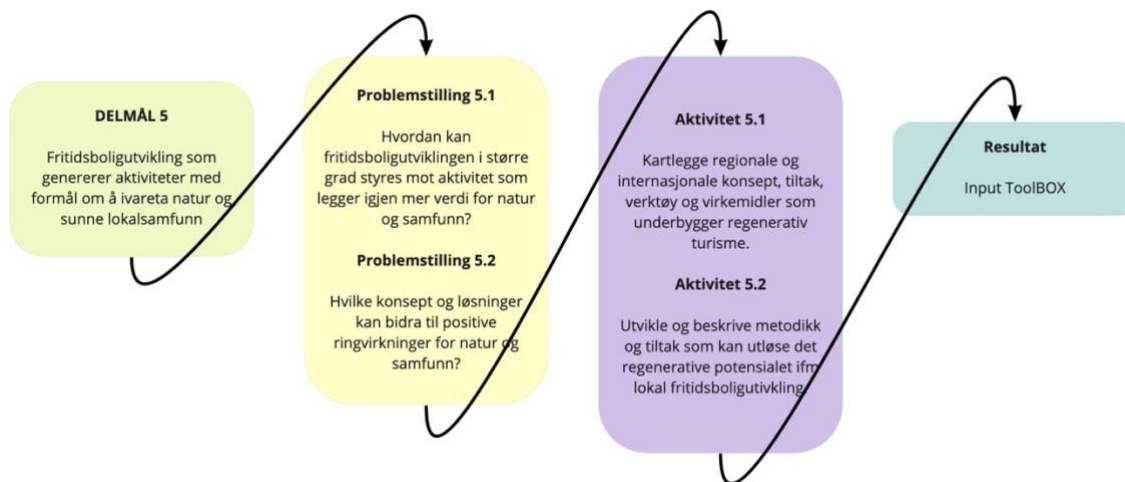
Översikts- og detaljplaner är viktiga instrument för kommunerna att styra fritidsbyggande i en hållbar riktning. Forskere og lærere i hållbar samhällsplanering kan genom en aktionsforskningsansats utgöra dialogpartners till handläggare og besluttfattare i små kommuner med skyddsvärd natur. Videre er det behov for ny tenkning rundt utforming av tjenester som kan redusere fritidsboligens arealbruk i form av ulike delingsløsninger som kan utvikles gjennom lokale partnerskap.

Mittuniversitetet/EHB og NTNU/IAP vill være fagansvarlige för arbeidspakken, med bistand från Kärnvirke Arkitektur. Aktiviteter i arbeidspaketet WP4 omfatter områdene där EHB vid Mittuniversitetet, IAP ved NTNU og Kärnvirke Arkitektur har god kompetens og förmåga. Nedanstående sammanställning är ved MIUN förankrad i institutionen EHB, Byggkollegiet og Branschrådet för Hållbart samhällsbyggande vid institutionen EHB vid Mittuniversitetet. NTNU kommer inn i arbeidspakken med kompetanse fra arkitektur, eiendomsutvikling og forvaltning og vil

bruke kontakter blant arkitekt og utviklingsbransjen på den norske sida av grensa til å støtte og spegle det som MIUN forskar. Studenter fra NTNU/IAP kan være med å designe ideer basert på en sirkulær økonomi.

Aktivitet	Ansvarlig	Start	Slutt	Aktive aktører
A 4.1 Kartlegging av gode eksempel på hållbart och cirkulært fritidshusbyggande, regionalt och internationellt	MIUN (SE), NTNU (NO)	2023	2026	PI, NNN, Kärnvirke arkitektur, Pir II arkitekter, Troll arkitektur
A 4.2 Utveckling av koncept och prototyper för hållbara fritidshus samt utveckling av kontemporära produkter genom att vidareutveckla befintliga lösningar.	MIUN (SE), NTNU (NO)	2023	2026	Gymnasiutbildningar för byggnadsarbetare, Branschråd för hållbart samhällsbyggnad, NTNU gjennom masterstudier Kärnvirke Arkitektur
A 4.3 Utveckling av översikts- och detaljplaner för hållbarare fritidshusbebyggelse	MIUN (SE), NTNU(NO)	2023	2026	Kommuner i Jämtland Härjedalen och Trøndelag. Byggföretag, husleverantörer Arkitekter, tex Kärnvirke arkitektur, Isotimber, Länsstyrelsen, NTNU masterstudenter

WP5. Regenerativ turisme

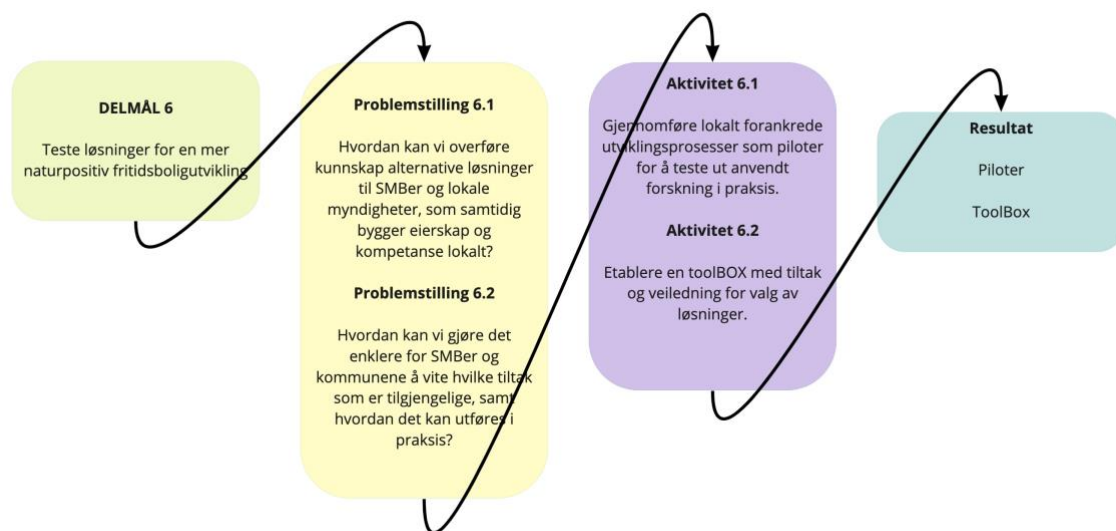

Arbeidspakken skal se på hvordan fritidsboliger kan bidra med å tilrettelegge for regenerative aktiviteter for natur og lokalsamfunn. Regenerativ turisme innebærer aktiviteter som støtter lokale bedrifter, bidrar til å rydde og restaurere natur og lokalmiljø, samarbeid i lokale prosjekt, kunnskapsbyggende aktiviteter og mye mer. Arbeidspakken vil kartlegge potensialet for regenerativ turisme i fjellkommuner i Jämtland Härjedalen og Trøndelag. Videre vil det utarbeides forslag til hvordan fritidsboliger kan tilrettelegge for slike aktiviteter og med det bidra til å bygge opp lokalsamfunn og naturområder.

Pir II arkitekter vil bruke sine erfaringer om metodeutvikling og samskappingsprosesser fra en rekke relevante prosjekt inn i arbeidet. En regenerativ fritidsboligutvikling forutsetter at lokale utviklere og aktører er kjent med konsept, tiltak og verktøy som underbygger en regenerativ turisme. Målet for WP5 er å definere aktiviteter som kan utløse det regenerative potensialet av fritidsboligutviklingen, gjennom systematisert innsamling av regionale og internasjonale eksempler. Tiltak og aktiviteter aktuelle for prosjektet vil defineres i samspill med lokale og regionale aktører gjennom lokale piloter.

Aktivitet	Ansvarlig	Start	Slutt	Aktive aktører
A 5.1 Kartlegge regionale og internasjonale konsept, tiltak, verktøy og virkemidler som underbygger regenerativ turisme.	Pir II (NO)	2023	2026	NNH, PI, NTNU, Troll arkitektur, Tur Experiences, Opplev Oppdal
A 5.2 Utvikle og beskrive metodikk og tiltak som kan utløse det regenerative potensialet i forbindelse med lokal fritidsboligutvikling.	Pir II (NO)	2023	2026	NNH, PI, Troll Arkitektur, NTNU

WP6. Piloter

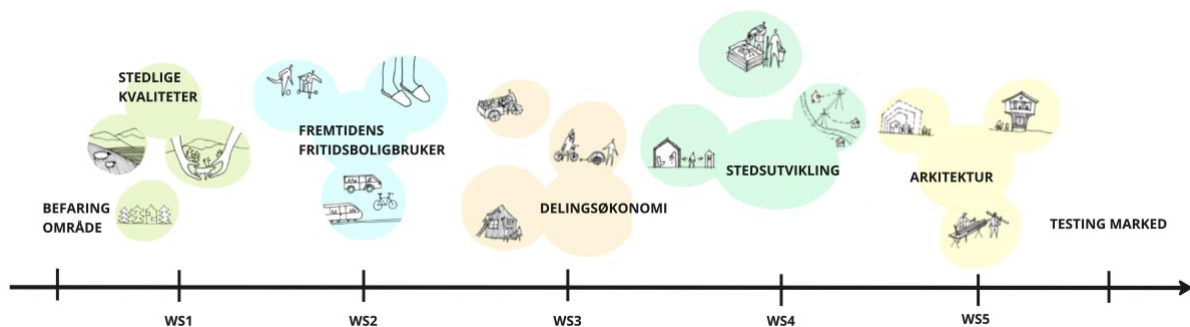

Arbeidspakken skal gå fra kunnskap til praksis via samarbeid mellom lokale bedrifter, kunnskapsmiljø og forvaltning. Dette gjøres gjennom lokale piloter. Pilotene vil bygge videre på metodikk for bærekraftig fritidsboligutvikling utviklet av Pir II arkitekter og Nasjonalparken Næringshage i prosjektet [Kompetanseløft for bærekraftig fritid](#). Metodikken tar utgangspunkt i det spekteret av temaer og tiltak som er nødvendig for en mer bærekraftig områdeutvikling for hytter. I tillegg vil prosjektet gjennom pilotene sette fokus på EUs taksonomi for bærekraftig aktivitet og hvordan små- og mellomstore bedrifter allerede kan ta i bruk taksonomien som verktøy for bærekraftig utvikling.

Hver pilot gjennomgår en lokalt forankret prosess for bærekraftig utvikling, ved at en satt arbeidsgruppe gjennomgår en omfattende utviklingsprosess. En slik arbeidsgruppe vil typisk kunne bestå av kommunens planleggere, utbygger/grunneier, arkitekter og andre relevante aktører. Lokale innovasjonsmiljø er ansvarlige for å fasilitere og tilrettelegge for prosessarbeid i den enkelte pilot, samt koble erfaringer og informasjon som springer frem fra arbeidet. Gjennom prosessen vil trekkes

inn fagkompetanse fra SOURCE nettverket eller eksternt ved behov, slik at prosjektet jobber tett på ny forskning og utvikling. Dette løfter gruppas kompetanse for bedre faglige diskusjoner og en felles forståelse og forsikrer at kunnskap omgjøres til praksis i møte med reelle lokale utfordringer.

Målet med prosessen er å gjennom samskaping komme frem til en helhetlig og mer bærekraftig stedstilpasset mulighetsstudie for det aktuelle området eller konseptet. Prosessen er tenkt som tidlig fase supplement i forkant av eksisterende planprosesser. Prosessen operasjonaliserer hva bærekraft innebærer i det konkrete prosjektet, for den enkelte aktør, innenfor en rekke temaområder valgt ut som relevante for piloten. Utviklingsprosessen handler i stor grad om å utvikle felles kunnskapsgrunnlag og forståelse, for å kunne ta del i gode tverrfaglige diskusjoner. Figur 5 viser hvordan tidslinjen for en utviklingsprosess kan se ut, med utvalgte temaområder som arbeidsgruppen skal jobbe igjennom. For hver enkelt pilot vil prosjektet bistå med organisering og fasilitering av; en serie arbeidsmøter; sammenstilling av en lokalt forankret arbeidsgruppe; kjøp av relevant fagkompetanse inn i arbeidsmøtene, mulighetsstudie utviklet av egnet ressurs som følger prosessen; mat og reise i forbindelse med piloten; sammenstilling av informasjon i etterkant av prosessen; utvikling av videoinnhold for å dele erfaringer og markedsføre piloten og aktørene i arbeidsgruppa. De individuelle pilotene som er avklart er beskrevet nedenfor.

Figur 5 Eksempel på tidslinje og tematiske fokusområder som kan inngå i utviklingsstrategien

Leveranser fra arbeidspakke 2-4, samt erfaringene fra pilotene vil samles i en toolBOX som kan leve videre ut over prosjektets rammer og veilede primært SMBer, men også andre kommuner i Norge og Sverige med hvordan det kan planlegges for en mer naturpositiv fritidsboligutvikling.

Aktivitet	Ansvarlig	Start	Slutt	Aktive aktører
A 6.1 Genomföra piloter				
<ul style="list-style-type: none"> P1 Trønderenergi (NO) 	NNH	2023	2026	Oppdal kommune, TrønderEnergi, Troll Arkitektur, NINA, White arkitekter
<ul style="list-style-type: none"> P2 Statskog (NO) 	NNH, Statskog	2023	2026	NNH, NINA, Pir II, Statskog, Trøndelag fylkeskommune, Meråker kommune
<ul style="list-style-type: none"> P3 TBA (NO) 	TBA	TBA	TBA	TBA
<ul style="list-style-type: none"> P4 Gällöberget (SWE) 	PI	TBA	TBA	Gällöberget resort AB MID Sweden 265

				Bräcke kommun Kärnvirke arkitektur
• P5 TBA (SWE)	PI	TBA	TBA	TBA
• P6 TBA (SWE)	PI	TBA	TBA	TBA
A 6.2 Etablere en toolBOX med tiltak og veiledning for valg av mer naturpositive løsninger.	NNH, PI	2023	2026	NINA, White arkitekter, Kärnvirke arkitektur, MIUN, NTNU, Pir II arkitekter

P1 Trønderenergi og Oppdal kommune

Oppdal kommune og TrønderEnergi ønsker en pilot på en naturpositiv fritidsboligutvikling i et attraktivt aktivitetsområde nær Oppdal sentrum. Oppdal kommune har disponert en gruslagt parkeringsplass til formålet, og arbeidet med piloten vil fasiliteres av Nasjonalparken Næringshage i samspill med Troll Arkitektur og prosjektets fagansvarlige. Prosjektet har et større omfang enn de andre pilotene, da piloteier går inn med større egeninnsats. Piloten vil derfor ha en varighet på 3 år og i stor grad jobbe ut metodikk og samarbeidsformer til nytte for de andre pilotene og prosjektet som helhet.

P2 Statskog

Statskog har nylig kjøpt opp Meråker bruk og ønsket ta inn eiendommen som en pilot inn i SOURCE. Meråker bruk har tomter som allerede er regulert til fritidsboligformål, men det vil også kunne være aktuelt å se på området som helhet. Meråker kommune er orientert om prosjektet og positive til å involveres i regi av Statskog ifm piloten. Statskog tar med seg sitt arbeid for utvikling av Meråker bruk inn i prosjektet, hvor også tidligere eiendomsutvikler og arkitekt for Meråker bruk kobles på. Piloten fasiliteres av egnet lokalt innovasjonsmiljø i samspill med Nasjonalparken Næringshage og prosjektets fagansvarlige, og utvikles i samspill med Statskog, lokal forvaltning og næringsliv.

P3 TBA (NO)

Det har vært ønskelig at en tredje pilot på norsk side kan oppstå gjennom prosjektet. Det er allerede kartlagt enkelte mulige piloter, blant annet i Namdalen og i Røros, samt potensielle fasilitatorer, slik som iNam og Rørosregionen Næringshage, som er positive til å ta en slik rolle i samspill med Nasjonalparken Næringshage. Lokasjon og detaljer rundt den tredje piloten på norsk side vil derfor avklares under prosjektets gang. *

P4 Gällöberget

I Bräcke kommun planeras det att bygga nya fritidshus uppe på en bergssluttning ovanför skidtunneln MID Sweden 365 i ett samarbete mellan Mid Sweden 365, Gällöberget Resort AB och kommunen. Byggplanerna formas utav ett starkt fokus på hållbarhet i både planering och byggprocess, tanken är att bygga utifrån befintlig geografi och använda de olika avsatser som finns och rita utifrån de förutsättningarna, på så sätt skapas ett minimalt insteg i naturen samtidigt som det ger ett väl anpassat uttryck. Ett annat mål med fritidshuset är att utveckla en modell för att öka uthyrning och nytjandegraden av dessa tilltänkta bostadsrätter. Där stugorna tillfaller Mid Sweden 365 när de inte används. Utöver detta ska en del av förmedlingsprovisionen tillfalla en gemensam utvecklingsfond för området. Detta fritidshus projektet är intressant att göra till en pilot då det kommer att finnas många intressanta erfarenheter och lösningar värda att dokumentera och sprida. Piloten kommer att ledas av Peak Innovation.

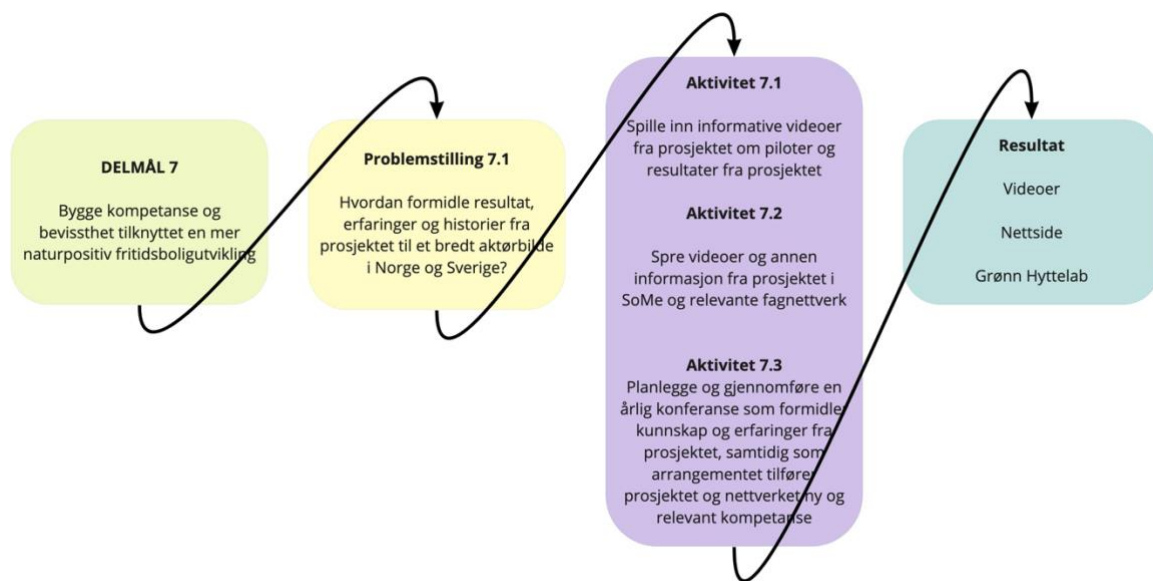
P 5 och 6 (SE)

Kommer bestämmas under projektets gång.

SOURCE Toolbox

SOURCE Toolbox er tenkt å være en oversikt over tiltak, metoder og best case practises som kan være til nytte for bedrifter og kommuner som ønsker å utvikle mer bærekraftige og potensielt naturpositive fritidsboligområder og/eller konsept. Toolboxen skal inspirere og veilede, og kunne benyttes av personer med ulik fagbakgrunn. Innhold og format på Toolboxen vil gjennom prosjektet utvikles utifrån metoden tjenstedesign (innovationsguiden.se/). Det involverer en tåt dialog med potensiella användare om vad de efterfrågar och att de är med i utveckling- och utformningsprocessen av Toolboxen.

WP7. Kommunikasjon og formidling

SOURCE vil ha et særskilt fokus på å bygge kompetanse og bevissthet tilknyttet en mer naturpositiv fritidsboligutvikling, ved å formidle erfaringer og funn fra SOURCE og andre relevante prosjekt og initiativ. Film er valgt som et foretrukket format i prosjektet, da det på en god måte formidler historier og engasjement også ut over SOURCE og regionene. Fokus vill bli på korta filmer för spridning på sociala medier med test och utvärdering av olika marknadsföringsstrategier för att ge största möjliga spridning av projektets resultat. Samt att bygga en tydlig redovisning av struktur och mall för den grafiska profilen samt narrativoppbyggnaden kopplat till digitala kanaler och digital marknadsföring. Detta handlar om hur man skapar en kommunikativ säljtunnel, för att pedagogiskt vinna över observatören/målgruppen. Dett ökar sanolikt spridningen då det ska kunna nyttjas i andra kontexter. Här bidrar Kärnvirke arkitektur med goda erfarnheter och kompetens hur man kommunicerar arkitektur och form med film, då de jobbat med detta media i marknadsföring med mera.

Nasjonalparken Næringshage, i samarbeid med NTNU og Oppdal kommune, har allerede god erfaring med video i det heldigitale nasjonale arrangementet Grønn Hyttelab. Grønn Hyttelab har gjennom to år tatt opp utfordringer og muligheter i tilknytning en mer bærekraftig fritidsnæring, og er et populært innslag for både fagmiljø, næringsliv og nasjonale/regionale/lokale planleggere. Siden oppstarten har det vært store ambisjoner om å presentere den fremste ekspertisen og de beste forbildeprosjektene på Grønn Hyttelab sitt program, hvilket arrangement så langt har lyktes med. Det heldigitale formatet gjør det enkelt for et bredt og relevant aktør bilde å delta – på tvers av

kommuner og regioner. Denne grenseoverskridende kunnskapsarenaen ønsker vi utforske og videreutvikle på tvers av landegrensene gjennom SOURCE. Grønn Hyttelab vil med det være en plattform for å formidle resultater og historier fra SOURCE til et bredere publikum, samtidig som eksterne aktører inn i Grønn Hyttelab vil hente inn ny kunnskap til prosjektet. På den måten unngår vi også at SOURCE og Grønn Hyttelab produserer lignende videoinnhold parallelt, men heller forenes og aktualiseres i enda høyere grad. I tillegg ønsker vi å utforske muligheten til å utvikle Grønn Hyttelab til å bli en utvidet kunnskapsarena for SOURCE. Dette kan være å arbeide med hybride konsepter, supplere arrangementet med sidearrangementer og/eller forsterke den digitale leveransen.

Aktivitet	Ansvarlig	Start	Slutt	Aktive aktører
A 7.1 Spille inn informative videoer fra prosjektet om piloter og resultater fra prosjektet	PI, NNH	2023	2026	Alle
A 7.2 Spre videoer og annen informasjon fra prosjektet i SoMe og relevante fagnettverk	PI, NNH	2023	2026	
A 7.3 Planlegge og gjennomføre en årlig konferanse som formidler kunnskap og erfaringer fra prosjektet, samtidig som arrangementet tilfører prosjektet og nettverket ny og relevant kunnskap.	NNH, PI	2023	2025	Alle

4.2 Samarbeidspartnere

Aktører som har en sentral rolle eller bidrar som støttespillere inn i SOURCE er listet i Tabell 2. Aktørene er ytterligere utdypet nedenfor. Andre aktører som også har vist interesse eller på en eller annen måte ansees som særskilt relevante for prosjektet er listet i slutten av avsnittet i Tabell 3. I forprosjektet erfarte vi at det er utfordrende å engasjere mindre lokale bedrifter eller kommuner med begrensede ressurser før det faktisk er en reell aktivitet de kan delta på. Fokuset i arbeidet med søknaden har derfor også ligget på større kompetansemiljø, prosjekt, kommuner og bedrifter med et ønske om å delta i prosjektet. Vi har likevel identifisert en rekke SMBer og kommuner som vil kobles på prosjektet gjennom lokale innovasjonsmiljø, i tillegg til at vi har delt en informativ video om forprosjektet på våre sosiale medier for å informere lokale aktører om arbeidet som er i gang. På norsk side vil prosjektet ha et særskilt fokus på å bygge nettverk og samarbeid på tvers av sør og nord i Trøndelag, i tillegg til koblingen med aktører på andre siden av grensen.

Tabell 2 SOURCE samarbeidspartnere og bidragsytere

Samarbeidspartnere		
Funksjon	Sverige	Norge
Prosjekteiere	Peak Innovation (PI)	Nasjonalparken Næringshage (NNH)
Kunnskapsmiljø	Mittuniversitetet (MIUN)	Norsk institutt for naturforskning (NINA)
	Kärnvirke Arkitektur	NTNU
		Pir II arkitekter
		White Arkitekter
Forvaltning	Bergs kommun	Trøndelag fylkeskommune, avdeling for Plan, Næring og Kulturminner
	Härjedalens kommun	Oppdal kommune
		Statskog
		Plankontoret for Oppdal og Rennebu
Næringsliv	MIUNs Branschråd - Byggföretagarna	Rørosregionen Næringshage
		TrønderEnergi
		Troll Arkitektur

Peak Innovation (PI) arbeider for hållbar tillväxt genom innovation. Peak Innovations uppdrag är att stärka näringslivet och sysselsättningen. Vi stimulerar till ett innovationsdrivet entreprenörskap, hjälper startups att växa och stöttar etablerade företag att utveckla nya värden, tjänster och produkter. Det gör vi genom att förenkla vägar till kunder, kunskap och kapital i samverkan med näringsliv, akademien och offentlig sektor. Vårt mål är att stärka länets konkurrens- och attraktionskraft och skapa en långsiktig hållbar tillväxt. Peak Innovatoin har en projekthub och är en vad aktör att driva och led strategiska projekt för regionen.

Nasjonalparken Næringshage (NNH) har som overordnet målsetning å skape et attraktivt utviklings- og kompetansemiljø i Oppdal og Rennebu. NNH legger til rette for, og støtter opp de aktiviteter og prosjekter som springer ut fra bedriftene og samarbeider tett med Oppdal og Rennebu kommune til det beste for hele regionen. Regionale planer fra Trøndelag fylkeskommune og nasjonale satsinger fra Kommunal- og regionaldepartementet, SIVA og Næringsdepartementet er lagt til grunn for virksomheten.

Norsk institutt for naturforskning (NINA) er et privat forskningsinstitutt som har tung fagkompetanse på effekter av naturinngrep, naturrestaurering, naturregnskap og arealbruk og friluftslivsforskning. NINA sin rolle i SOURCE er i WP2 og med utvikling av metodikk og løsninger for å kartlegge hvilke arealer som er tilgjengelige for fritidsboligbebyggelse ved en forutsetning og naturpositiv utvikling. Seniorforskerne Dagmar Hagen (wp-leder) og Vegard Gundersen deltar i SOURCE.

Mittuniversitetet institution Ekoteknik och Hållbart Byggande (MIUN - EHB) bedriver forskning och utbildning inom områdena Ekoteknik och Hållbart Byggande. Sedan drygt 30 år driver institutionen ingenjörutbildningen Hållbart Byggande 180 hp med anknytande forskning. Ett övergripande begrepp som genomsyrar såväl utbildningen som forskningen är Hållbart Samhällsbyggande vilket innebär att tekniken måste vara kretsloppsanpassad samt att byggprocessen liksom samhälls- och byggnadsplaneringen ska vara ekologiskt-, ekonomiskt-, socialt- och kulturellt hållbar. Vid institutionen finns mångårig erfarenhet av regionala och interregionala utvecklingsprojekt inom områdena kretsloppsbyggande, hållbara utvecklingsprocesser och hållbart samhällsbyggande. Sedan

byggingenjørsutbildningen startade finns ett branschråd, Branschrådet Hållbart Samhallsbyggande, med oppgitt att vara ett samordningsforum mellom Byggkollegiet og byggbranshens aktører. Branschrådet er ett öppet nätverk og innehåller bland annat aktører så som NCC, Skanska, Peab, konsultföretag, Kommunernas bygg og miljøkontor og byggprogrammet på Fyrvalla. Branschrådet Hållbart Samhallsbyggande utgör referensgrupp för projektet.

Kärnvirke Arkitektur AB er et företag som konsulterar inom bygg og design med designfilosofin ekologisk funktionalism, naturkopplat og pragmatisk, till förmån för ett sundare klimat för natur og människa. Med säte i Östersund bedriver bolaget verksamhet i Jämtland & Härjedalen.

White Arkitekter er et av Skandinavias ledende arkitektkontor bestående av arkitekter, landskapsarkitekter, lysdesignere, sosiologer, økologer med flere. Bedriften har kontorer både i Norge og Sverige. White har lang erfaring med prosjekt som tar for seg problemstillinger knyttet til bærekraft, og driver i tillegg med forskning-og utviklingsarbeid gjennom White Research Lab (WRL). I prosjektet SOURCE kan White bidra med kunnskap og erfaringer innen en rekke fagdisipliner og fra egne relevante prosjekt innen stedsutvikling, fritidsboligutvikling, bærekraft og naturpositiv tilnærming.

Pir II Arkitekter dekker fagområder som arkitektur, bærekraft, stedsutvikling, arealplanlegging, landskapsarkitektur og interiørarkitektur. Gjennom flere prosjekter har Pir II hatt nært samarbeid med Forsknings- og utviklingsmiljø ved NTNU og SINTEF. I arbeidet med faglig strategi for Pir II er nylig Pir II LAB etablert, for mer systematisk arbeid med FoU-prosjekter og innovasjon i bedriften. Gjennom Pir II LAB vil Pir II systematisere kunnskap om innovasjon og bærekraft for intern kompetanseheving og med det rådgivning i prosjekter fra tidligfase til gjennomførte løsningsforslag. Pir II sin rolle i prosjektet er i WP5 som omfatter å definere aktiviteter som utløser det regenerative potensialet av fritidsboligsutviklingen.

NTNU ved institutt for arkitektur og planlegging er ledende kunnskapsutvikler innenfor arkitektur, planlegging og eiendomsutvikling. Gjennom undervisning og forskning bidrar instituttet til å utvikle klimanøytrale bygninger og byer, inkluderende bomiljøer som søker å sikre arkitektonisk kvalitet, estetisk opplevelse, refleksjon, trivsel og trygghet. Smart Cities er et internasjonalt innovasjonsmiljø ved instituttet som arbeider med klimaspørsmål og globale urbaniseringsprosesser. Videre, sørger fagområdet eiendomsutvikling og -forvaltning for gode løsninger av strategisk verdi for huseiere, byggherrer, eiendomsforvaltere og -utviklere, utbyggere og brukere.

Statskog forvalter, driver og utvikler statlige skog- og fjelleiendommer i Norge. Gjennom aktiv eiendomsutvikling utvikler Statskog også verdier på fellesskapets grunn, som eksempelvis hyttefelt. Statskog har lang erfaring med et særskilt samfunnsansvar, i møte med flere interesser og verdier. Statskog besitter mye ressurser i sine eiendommer, som kan være interessant å se nærmere på mht. piloter i et hovedprosjekt.

Rørosregionen Næringshage er næringshage i kommunene Holtålen, Røros, Os, Tolga, Tynset, Follal, Alvdal og Rendalen. Næringshagen består av et solid fagmiljø som gjennom utvikling av lokalt og regionalt næringsliv skal bidra til sysselsetting og utvikling av regionen. Inn i SOURCE bidrar

næringsshagen med kobling opp mot næringsliv, fagmiljø og kommuner i sin region, samt kunnskap og erfaringer fra egne prosjekt og satsningsområder.

Troll Arkitektur er et mindre arkitektkontor i Oppdal med bred faglig kompetanse bestående av arkitekter, landskapsarkitekter, jurist og prosjektledere. Troll samarbeider med ulike fagfelt eksternt gjennom nettverk både i og utenfor Oppdal, og har gjennom Bærekraftig fritid prosjektet utviklet et tett samarbeid med Næringsshagen. Troll har blant annet vært med på å utvikle piloter for mer bærekraftige fritidsboligkonsept i Oppdal, kompetanse som vil kunne videre utvikles og deles av inn i SOURCE.

TrønderEnergi er en stor aktør innen vann- og vindkraft, med kjernevirksomhet innen produksjon av energi fra vann og vind, samt bidra til et lønnsomt, effektivt og velfungerende fornybarsamfunn.

Oppdal kommune er Trøndelags nest største hyttekommune og etterspørselen av hytter er fremdeles stor. Fritidsinnbyggerne er viktig for næringslivet i kommunen, og det er derfor vært viktig å tilrettelegge for at Oppdal fortsetter å være en attraktiv hyttekommune også i årene fremover. Kommunen har gjennom sine planverktøy satt seg mål om å ha en bærekraftig fritidsbebyggelse, og bidrag inn i prosjekt som SOURCE vil gi kommunen kompetansehevning og reell erfaring å ta med seg inn i dette arbeidet.

Berg och Härjedalens kommun är två kommuner med många områden för fritidshus och där turism och fritidshusen är en viktig del av näringslivet. Då kommunerna gränsar till varandra har de ett gemensamt bygg och miljökontor. Kommunerna ser positivt på projektet och vill gärna ta del av projektet och vara med och bidra in till projektet med kompetens och möjliga piloter.

Trøndelag fylkeskommune, avdeling for Plan, Næring og Kulturminner har et pågående arbeid med å utarbeide verktøy for areal- og naturregnskap, på bakgrunn av et behov for å systematisere arbeid med utredning av næringsarealer og skape samarbeid mellom kommuner i regionen. Fylkeskommunen vil trekkes inn i relevant arbeid og koble seg på konkrete piloter der de finner det hensiktsmessig.

Tabell 3 Aktører som har vist interesse eller på en eller annen måte ansees som særskilt relevante for prosjektet.

Relevante aktører		
Funksjon	Sverige	Norge
Kunnskapsmiljø	Sapmi	NMBU
	MIUN – institusjon för	SINTEF
Forvaltning	Region Jämtland Härjedalen	Rennebu kommune
	Länsstyrelsen	Meråker kommune
	Åre Kommun	Røros kommune
	Bräcke kommun	
Næringsliv	Isotimber	Grønn hytteglede
	Samling Näringsliv	Grønn fritid
	Gällöberget Resort AB	Blom arkitekter
	Mid Sweden 365	Innovasjon Namdalen (iNam)
		Contrast Adventures
		Norrønlaft
		Økolaft
		Opplev Oppdal
		Oppdal Næringsforening
		Rennebu Næringsforening
	Hel Ved Bygg AS	

4.3 Samarbeid med øvrige prosjekt og satsningsområder

SOURCE bygger videre på en rekke gjennomførte og pågående prosjekt i regi av prosjektpartnere og SOURCE-nettverket, som sikrer merverdi til prosjektet i form av kompetanse, innsamlet data, eksisterende nettverk og piloter. De mest sentrale er listet i tabellen nedenfor;

Tabell 4 Relevante prosjekt og satsningsområder for samarbeid i SOURCE

Relevante prosjekt	
Sverige	Norge
Jamtli Living University	<u>Kompetanseløft for Bærekraftig fritid</u> (Nasjonalparken Næringshage)
Cirkulær markanvändning för hållbar exploatering i flera branscher.	<u>Universitetsavtalen mellom NTNU, Oppdal kommune og Nasjonalparken Næringshage</u>
Duvedsmodellen	<u>SMICE</u> - Samskapende Mittnordisk Innovasjons-arena Sirkulær Økonomi (Trøndelag Fylkeskommune)
ILSA- Innovation Leverage through Systematic Approach	SECPLAN - Planning for Sustainable Second-Home Development (NMBU)
<u>SMICE</u> - Samskapende Mittnordisk Innovasjons-arena Sirkulær Økonomi (Trøndelag Fylkeskommune)	FUSE - Future Sustainable leisure in cabin municipalities reconciled with balanced Ecosystems (NTNU – søknad under arbeid).
	ILSA- Innovation Leverage through Systematic Approach

Jamtli Living University

Är en förstudie finansierad av Leader och Region Jämtland Härjedalen, för planering och byggande av en urban ekoby i Östersund. Projektet kommer att följas och utvärderas av forskare och studenter på Mittuniversitetet (MIUN) i en ”Living University”. Syftet med projektet är att skapa förutsättningar och sprida kunskap om alternativa bygg-, ägande- och boendeformer som syftar till en ökad självförsörjningsgrad och ekosystemtjänster, minskat ekologiskt fotavtryck, krisberedskap, boendekvalitéer och social hållbarhet. Ett syfte är då även utveckling av förutsättningarna för en modern ekologisk livsstil. Under förstudien har samtal med projektledaren genomförts för framtida samverkan. Forskarna från MIUN i detta projekt är delvis samma som i detta projekt.

Cirkulär markanvändning för hållbar exploatering i flera branscher.

Projektet jobbar med cirkulär markanvändning för att bygga tillfälliga hus som går att flytta och har minimal miljöpåverkan, som dessutom kan nyttja outnyttjad mark. Projektet genomför pilotprojekt med fokus på hur nya affärsmöjligheter och företagsutveckling kan verifieras runt att tänka cirkulärt med mark/husbyggnation på landsbygden och på fjälldestinationerna. Vi har haft kontakt med projektledaren och diskuterat samarbete, utbyte av kunskap och nätverk med mer.

Duvedsmodellen

Duvedmodellen är ett forsknings- och innovationsprojekt med fokus på hållbar landsbygds- och samhällsbyggnadsstyrning, finansierat av Vinnovas program Utmaningsdriven Innovation – Agenda 2030. Projektets mål är att Duved ska utvecklas till en landsortsby med högre grad av självförsörjning och en innovationsmotor som visar vägen för hur lokalsamhällen kan fungera som förebilder för hållbara livsmiljöer. Projektet ska generera innovativa lokala lösningar på boende, arbete, matförsörjning, social service, kulturverksamheter, cirkulär ekonomi, energisystem och direkt demokrati. Vi har kontakt med projektledare för etapp 1 byggprojekt i Duvedsmodellen och kan således utbyta kunskap och nätverk med mer.

ILSA - Innovation Leverage through Systematic Approach

Interreg Sverige-Norge projekt som ansöktes i september 2022 av samma projektägare som för detta projekt, Peak Innovation och Nasjonalparken Næringshage. Väntar än på besked om beviljande. Projektet ska lägga grunden för att utveckla anpassade verktyg för strategisk innovation, samt utveckla

innovationssystemets kapasitet. Projektet ska samla kraft, utforska goda exempel, säkerställa samverkan och bygga ett gediget underlag för etablering av systematisk innovationsledning i Trøndelag-Jämtland.

Kompetanseløft for bærekraftig fritid

Er et prosjekt som omhandler bærekraftig fritidsutvikling i Oppdal og Rennebu kommuner, ledet av Nasjonalparken Næringshage. Satsningen har pågått siden 2019 og er finansiert av Trøndelag fylkeskommune. Bærekraftig fritid prosjektet har som formål å finne bedre løsninger for fritidsøkonomi og hvordan vi planlegger og bygger ut nye hytteområder. Hittil har prosjektet resultert i den heldigitale nasjonale konferansen "Grønn hyttelab", en rekke NTNU studentoppgaver på bachelor- og masternivå, en PhD, deltakelse i større EU prosjekt og en rekke underprosjekt og piloter innen bærekraftig utvikling hvor lokale små og mellomstore bedrifter har vært involvert. Prosjektet har blant annet jobbet med aktører som Grønn Fritid AS, Økoloft, Saltdalshytta og TrønderEnergi, og hytteområdet "Åneggagrenda" er den første av pilotene realisert som følge av arbeidet. Ytterligere to piloter er under utvikling.

Universitetsavtale mellom NTNU, Oppdal kommune og Nasjonalparken Næringshage

Er en samarbeidsavtale hvor partene gjennom forskning, innovasjon og utdanning skal videreutvikle gode, bærekraftige og framtidsrettede løsninger, tjenester og produkter innen områder hvor Oppdal har naturlige forutsetninger – og utfordringer. Så langt i samarbeidet er det definert fire fokusområder; bærekraftig fritid, bærekraftig industri, smartbygd og offentlig virksomhet. Universitetsavtalen vil muliggjøre studentarbeid relatert til SOURCE på bachelor og masternivå, og det er allerede studenter som har skrevet oppgaver basert på problemstillingene i prosjektet.

SMICE

SMICE står for Samskapende Mittnordisk Innovasjons-arena Sirkulær Økonomi. SMICE-prosjektet var et svensk-norsk samarbeid i perioden 2007-2020, eid av Trøndelag fylkeskommune og Region Jämtland Härjedalen. På norsk side deltok Fylkesmannen i Trøndelag, Indre Fosen kommune, Norges Vel, Næringshagen i Orkdal -regionen, Meldal kommune, Nasjonalparken Nærings-hage, Connect Norway, NTNU og Ruralis. Svenske partnere var Mittuniversitetet, Studieförbundet Vuxenskolan, Mittnordenkommittén og Norra Station.

SECPLAN

SECPLAN – Planning for Sustainable Second-Home Development – er et prosjekt finansiert av Norsk Forskningsråd som skal se på hvordan vi kan forbedre planlegging av fritidsboliger for en mer bærekraftig utvikling. Prosjektet går frem til 2025 og ledes av NMBU i samarbeid med Universitetet i Agder, Telemarksforskning og Aalborg Universitet. I tillegg samarbeider prosjektet tett med nasjonale, regionale og lokale planmyndigheter og politikere.

FUSE

Prosjektet FUSE – FUTURE Sustainable leisure in cabin municipalities reconciled with balanced Ecosystems - er et prosjekt som det arbeides med og som tenkes omsøkt i 2023. Prosjektet tar som SOURCE også for seg en fritidsboligutvikling på naturens premisser, men relatert til fritidsboligutvikling i kystkommuner. Arbeidet med utviklingen av prosjektet ledes av NTNU.

5 Målgrupper

Prosjektets målgruppe er aktører fra lokalt næringsliv, myndigheter og kunnskapsmiljø som jobber innenfor, eller har en særskilt interesse innenfor utvikling av en mer bærekraftig og naturpositiv fritidsboligutvikling. Tematikken spenner bredt fra små lokale produsenter av spesifikke løsninger, til større internasjonale kunnskapsmiljø og kan i tillegg til aktørene nevnt i søknaden forøvrig eksempelvis inkludere (listen er ikke uttømmende):

- Offentlige myndigheter
- Bygg- og anleggsbedrifter
- Bønder og andre landbruksinteressenter
- Lokale tilbydere av tjenester og produkter
- Opplevelse- og reiselivsaktører
- Arkitektmiljø
- Lokale eiendomsutviklere
- Lokale innbyggere og fritidsinnbyggere
- Politikere
- Kunnskapsmiljø innen en rekke fagfelt

6 Resultat

De forventede resultatene fra prosjektet er:

- Et godt etablert grenseoverskridende kompetansenettverk innen en mer naturpositiv fritidsboligutvikling
- ToolBOX med tiltak og veiledning for mer naturbaserte løsninger for fritidsboligutvikling
- 6 piloter innen en mer naturpositiv fritidsboligutvikling som har gjennomgått en utviklingsprosess i samspill mellom lokale SMBer, myndigheter og kunnskapsmiljø
- Informative videoer for spredning av erfaringer, metodikk og resultat, med historier fra SOURCE og SMBer/piloter
- Videreutvikling av Grønn Hyttelab – fra nasjonal til svensk-norsk konferanse for en mer bærekraftig fritidsboligutvikling.

Innhold og utdypende informasjon om resultatene er beskrevet i avsnitt 4.1.

Videre vil det utarbeides en sluttrapport fra prosjektet i et hensiktsmessig format som avklares gjennom prosjektperioden.

7 Langsiktige effekter

Prosjektet ønsker å se til alternativ som bedre ivaretar og bygger opp det unike naturgrunnlaget lokalt næringsliv er avhengig av for sin virksomhet. Innføring av mer naturpositive alternativ og en bevissthet rundt dette vil både ha positive effekter for vår natur og bidra til at lokale bedrifter får et konkurransefortrinn inn i det grønne skiftet og i møte med kommende føringer fra EUs grønne giv og naturavtalen.

Deltakelse i nettverket og som aktør i konkrete piloter vil gi SMBer relatert til fritidsnæringen praktiske erfaringer og generere nye metoder og kunnskaper for å tenke naturpositiv utvikling. Omstilling til en mer naturpositiv utvikling av fritidsboliger åpner opp for nye forretningsmuligheter og tilrettelegger for innovasjon, sirkulærøkonomi, nye arbeidsplasser, helhetlig stedsutvikling og robuste lokalsamfunn. Prosjektets piloter og formidling av historier som genereres vil kunne ha ringvirkninger ut over programområdet og inspirere til bruk av fritidsboliger som virkemiddel for å gjenopprette natur og styrke lokalsamfunn.

MIUNs arbeid med gymnasieutbildning for å implementere teknik for hållbart byggende investerer for fremtiden og gir en langsiktig økt kompetens om metoder og kunnskap for hållbart byggende blant framtidens bygnadsarbeidere. Dette gjelder også NTNU og universitetsavtalen mellom Oppdal kommune, NTNU og Nasjonalparken Næringshage, hvor det vil kobles på studenter både i relevante emner og for samarbeid i bachelor- og masteroppgaver. Flere SMBer relatert til fritidsboligutvikling, spesielt bygg- og anleggsbedrifter, har også lærlinger, og det vil i prosjektet etterspørres involvering av lærlinger som kan benytte prosjektet for å tilegne seg ny kunnskap gjennom sitt utdanningsløp.

Prosjektet og tematikken som belyses i SOURCE er i tillegg i tråd med følgende regionale strategier og program:

Ett kommende hovedprosjekt forventas bidra positivt til Jämtland Härjedalens Program for smart spesialisering;

- Jord, skog og vann: Genom metodutveckling och kunskapsutbyte kan företag inom träförädling för hus och byggmaterial stärka sin konkurrenskraft. Även företag som är sammankopplade till byggprocesser, så som planering, projektering och arkitektur kan påverkas positivt av ett sådant projekt.
- Upplevelser: Länets attraktivitet i känsliga naturområden som lägger grunden till upplevelser, kan genom mer hållbara byggmetoder och planering bevaras. Att arbeta proaktivt för utvecklingen mot framtidens moderna och hållbara stugbyar möjliggör även till att öka attraktionen för områden där naturupplevelser är i fokus.

Prosjektet förväntas bidra till regionala utvecklingsstrategin "Jämtlands län 2050". I strategin är nytänkande och hållbarhet ledstjärnor, parallellt med en positiv befolkningsutveckling där livsstilen lockar allt flera att leva, bo och verka här. För att lyckas med det i attraktiva rekreationsområden utan att äventyra grön omställning krävs ett mer hållbart och cirkulärt tänk i byggprocesserna. Genom att engagera lokala entreprenörer inom bygg och material kan projektet även bidra till ökad förädlingsgrad från skogen. Vidare bidrar projektet till det svensk-norska flödet av kunskap och innovationsresurser som utpekade i strategin som en framgångsfaktor.

For Trøndelag vil hovedprosjektet bidra positivt inn i næringsstrategien i det nye Trøndelag *Et verdiskapende Trøndelag*. Strategien har som mål å øke bærekraftig verdiskaping og internasjonal konkurransevne i Trøndelag, hvor blant annet sirkulærøkonomi, smarte samfunn og opplevelsesnæringer er blant satsingsområdene. I utviklingen mot en mer naturpositiv utvikling av fritidsboliger vil innovasjon og verdiskaping skje i koblingen mellom næringslivet, forvaltning og forskning.

Prosjektet vil også bygge opp under Trøndelag sin handlingsplan for klimaomstilling og Jämtlands läns energi og klimatstrategi. Både regionerna har som mål att bli klimanøytral innen 2030. Cirkulära flöden och bygg er prioriterade temaområdena innanfor klimaomstillingen, og mer klimavennlige løsninger innanfor fritidsboliger er nødvendig for å nå satte mål.

Innen reiseliv har Trøndelag gjennomført et scenarioprojekt for fylket som opplevelsesdestinasjon. Økt fokus på bærekraft og det grønne skiftet er i utpekt som en sterk positiv driver for utvikling av opplevelsesbasert verdiskaping. Tette og velfungerende nordiske samarbeid er høyt prioritert nasjonalt, og i Trøndelag sitt internasjonale handlingsprogram utpekes de nærmeste relasjonene, som Jämtland Härjedalen, som viktigst for å ivareta og videreutvikle kunnskap med våre nordiske naboer.

8 Bærekraftskriterier/horisontelle kriterier

8.1 Hållbar utveckling

For at vi skal kunne tilnærme oss en mer bærekraftig utvikling som ivaretar natur, er vi også nødt til å se på sosial- og økonomisk bærekraft, og samspillet imellom. SOURCE vil jobbe med bærekraft på en helhetlig og langsiktig måte, som skal främja och arbeta för att fritidshusutvecklingen blir mer regenerativ och ger tillbaka mer både till den lokala naturen, näringslivet och lokalsamhället.

Prosjektet har likevel et særskilt fokus på natur – med god grunn. Bærekraftsmålene som omhandler klima og miljø danner grunnlaget for å nå de andre 13 av FNs bærekraftsmål. SOURCE vil derfor undersøke fritidsboligutvikling med natur og lokalsamfunn som premiss, for å ivareta naturgrunnlaget som rekreasjonskommunene er avhengige av. I tillegg vil prosjektet sette fokus på EUs taksonomi for bærekraftig aktivitet og hvordan små- og mellomstore bedrifter allerede kan ta i bruk taksonomien som verktøy for bærekraftig utvikling.

Arealendringer er en av hovedutfordringene når det kommer til tap av natur og velfungerende økosystem. Prosjektet vil ta for seg arealbruk innen fritidsboligutvikling og hvordan vi kan tenke en netto positiv utvikling når vi bygger nye fritidsboliger. Vi er nå inne i FNs tiår for naturrestaurering og prosjektet ønsker å ha et særskilt fokus på naturrestaurering, arealnøytralitet og regenerative prosesser. Vi behøver i tillegg mer kunnskap om effektene av fritidsboligutvikling og ferdselen som genereres i sårbare naturområder, for å kunne forvalte våre naturområder på best mulig måte.

Globalt forbraker vi naturressurser raskere enn økosystemene klarer å regenerere ressurser. “Earth Overshoot Day”, eller jordas overforbruksdag, kommer hvert år tidligere og vi i vestlige land forbraker mer enn gjennomsnittet. Hytter og fritidsboliger er et “overskuddsfenomen”, og etablering av nye stugor og fritidsboliger er ressurskrevende. Ett mer sirkulært økonomisk system, i tråd med naturens tålegrenser, vil kunne bidra til mindre utnyttelse av råstoffer, at ressursene holdes lengre i kretsløpet, samt mindre avfall.

I tillegg til arealendringer er også klimaendringene med på å true sårbare arter og natur. Utslipp fra hytter og fritidsboliger kan deles i tre; en tredjedel kommer fra transport til og fra hytta, en tredjedel fra oppvarming av hytta når den ikke er i bruk, og en tredjedel fra byggingen av selve hytta. Det er nødvendig å se til nye løsninger for redusert energibruk i tilknytning fritidsboliger, noe som spesielt har vist seg det siste året med skyhøye strømpriser og den pågående krigen i Ukraina – i tillegg til den pågående og høyst reelle klimakrisa.

8.2 Jämställdhet mellan kvinnor och män

Kvinner og menn har ulike normer, roller, forhold til og forventninger til natur og til bevaring og restaurering av natur (Stange et al., 2022). Menn og kvinner bruker også natur forskjellig, slik at en framtidig utvikling av naturpositive fritidsboligområder kan påvirkes av hvem som har makt og posisjoner i slike prosjekter. Slik sett kan kjønn være en driver og et mål på suksess av naturforbedrende tiltak.

8.3 Lika möjligheter och icke-diskriminering

Funksjonsnedsettelse og etnisitet er også med på å forme normer, roller, forhold til og forventninger til natur og til bevaring og restaurering av natur. Blant annet kan enkelte etnisiteter være større tilhengere av «skapt» natur, mens andre kan synes villmark og folketomme områder er skumle og foretrekker mer sosiale fellesskap og tettstedsfunksjoner. Fremtidens fritidsboligbebyggelse er nødt til å ivareta et bredt spekter av interesser og preferanser og prosjektet kommer beakta ett modernt angreppssätt kring byggande och byggplanering som även innefattar att jämlikhet och mångfald tas till vara på och där alla ges lika förutsättningar - oavsett kön, ålder, etnicitet, religion, sexuell läggning eller funktionsvariation.

8.4 Hur hållbarhetsaspekter kommer integreras i projektarbetet

Då de miljömässiga hållbarhetsaspekterna, både miljømässig, sosialt og økonomisk, är centrala i detta projektet så kommer dessa att arbetas med i respektive arbeidspaket, vars mål är att generera, samla og sprida ny kunskap för ökad hållbarhet inom utveckling av fritidshus.

Under prosjektet kommer ett jämställt deltagande av kvinnor og män eftersträvas. Att både kvinnor og män får komma till tals og ha inflytande över projektets resultat kommer säkerställas genom att bevaka deltagandet till möten og seminarier samt fördelningen hos de personer som förstudiens personal följer upp. Genom att även eftersträva att en mångfald av olika byggrelaterade företag og eksperter deltar i förstudien (företag inom arkitektur, byggmaterial, planering, projektering, konsulter osv) bäddar vi även för ett mer jämställt deltagande. De kommunikationsmaterial som kommer att tas fram i projektet som filmer kommer tillgänglighetsanpassas via textning, for å nå også de med hørselsrelaterede utfordringer.

Projektet kommer kontinuerligt att utvärdera og analysere genomförda aktiviteter för att uppmärksamma att både miljömässiga, sociala og økonomiska hållbarhetsaspekter følger oppställda krav.

9. Referanser

- Deloitte. 2022. *Naturavtalen og naturrisiko Betydning for norsk næringsliv*. https://mkto.deloitte.com/rs/712-CNF-326/images/deloitte_naturavtalen_naturrisiko_rapport_2022.pdf
- IPBES. 2019. Summary for policymakers of the global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services. IPBES Secretariat, BONN, Germany, p. 56. <https://zenodo.org/record/3553579#.Y1kizuxByCg>
- IPCC. 2019: Climate Change and Land: an IPCC special report on climate change, desertification, land degradation, sustainable land management, food security, and greenhouse gas fluxes in terrestrial ecosystems. <https://www.ipcc.ch/srccl/>
- Stange, E., Hagen, D., Junker-Köhler, B., & Kaltenborn, B. P. 2021. Public perceptions of ecological restoration within the context of Norwegian landscape management. *Restoration Ecology*, e13612. <https://doi.org/10.1111/rec.13612>
- Statistisk sentralbyrå. 2020. *Planlagt utbygd areal 2019 til 2030*. <https://www.ssb.no/natur-og-miljo/artikler-og-publikasjoner/planlagt-utbygd-areal-2019-til-2030>
- WEF. 2020. *The global risks report 2020*. In *Davos: World Economic Forum. Retrieved November* (Vol. 15, p. 2020). <https://www.weforum.org/reports/the-global-risks-report-2020>